

Ztrácí váš blízký schopnost se rozhodovat a právně jednat nebo se ztráty obává?

Lidé vyššího věku nebo lidé trpící nemocí, která v budoucnu může omezit jejich duševní schopnosti, se často trápí myšlenkami na to, kdo a jak bude za ně rozhodovat, zda bude respektovat jejich potřeby, přání, uspořádání jejich majetku apod. Taková nejistota může významně negativně ovlivnit jejich život, u některých osob zhoršovat zdravotní stav. Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., § 38 a násl.) umožňuje člověku zařídit své věci do budoucna, pro případ, že by se u něj projevila taková porucha (např. demence), která by mu znemožnila právně jednat nebo by snížila jeho schopnost chápání a úsudku. Takové „zařízení věcí do budoucna“ je možné provést jako předběžné prohlášení.

Ztrácí/ztratil váš blízký kvůli duševní poruše schopnost samostatně právně jednat?

Trpí-li váš blízký duševní poruchou, která ohrožuje jeho schopnost se rozhodovat, neznamená to, že je třeba vždy navrhovat omezení svéprávnosti, ale je možné, že k určitému rozhodování (např. uzavření smlouvy) potřebuje podporu nebo pomoc druhé osoby, aby chránil svá práva a své zájmy.

Podle závažnosti potíží zákon stanoví různé formy podpory a ochrany člověka, který trpí následky duševní poruchy. Existují tyto možnosti:

Nápomoc při rozhodování (zákon č. 89/2012 Sb., § 45 a násl.)

Nápomoc při rozhodování spočívá v pomoci dalšího člověka – podpůrce, který doprovází podporovaného při právních jednáních, pomáhá mu radou, obstarává mu potřebné informace, pomáhá mu v komunikaci s úřady, vysvětluje následky určitých rozhodnutí (např. uzavření nájemní smlouvy, skončení nájmu bytu, vyřízení žádostí o příspěvek na péči, založení účtu v bance, uzavření smlouvy o poskytování služby, vyjednání poskytnutí půjčky atd.). Ten, kdo podporuje, **nezastupuje podporovaného, nerozhoduje za něj a vždy je povinen jednat v zájmu podporovaného. O přijetí nápomoci uzavírá člověk, který potřebuje pomoc, smlouvu se svým podporovatelem. Smlouvu schvaluje soud.**

Zastoupení členem domácnosti (zákon č. 89/2012 Sb., § 45 a násl.)

Není-li váš blízký schopen kvůli duševní poruše (např. demenci) samostatně se rozhodovat a právně jednat, můžete mu nabídnout, že ho budete zastupovat

v obvyklých záležitostech, např. při placení sdruženého inkasa, pojistného, daní, poplatků, přijímání výtežku z majetku (např. nájemné), při jednání o přiznání sociální dávky, příspěvku na péči apod. Váš blízký musí s vaším zastoupením souhlasit, nebránit se mu. Jste povinni mu také vysvětlit, v čem vaše zastupování spočívá. Zastoupení lze uskutečnit jen tehdy, pokud váš blízký je schopen pochopit smysl zastoupení a je s ním srozuměn. **Zastupování podléhá schválení soudu.**

Zastupovat svého blízkého může potomek, předek, sourozenec, manžel, partner nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky. Zástupců může být stanoveno více.

K podání návrhu není třeba odborných znalostí, návrh na zastoupení můžete podat ústně do protokolu u soudu.

Omezení svéprávnosti (zákon č. 89/2012 Sb., § 55 a násl.)

Svéprávnost člověka lze pouze omezit, **nelze člověka svéprávnosti zbavit.**

O omezení svéprávnosti rozhoduje soud, pokud pro ochranu práv a zájmů lidí nestačí výše uvedená opatření. Učiní tak po předchozím zjištění názoru člověka,

jehož svéprávnost má být omezena. Soud také jmenuje jeho opatrovníka.

Soud může omezit svéprávnost člověka přesně v rozsahu, ve kterém není schopen z důvodu duševní poruchy právně jednat. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Omezení se týká např. hospodaření s finančními prostředky nad stanovenou výši, převzetí závazků, jejichž důsledky není člověk schopen posoudit a mohly by mu způsobit újmu, uzavírání smluv, které by pro něj byly nevýhodné, atd.

Svéprávnost lze také omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení (např. prodej domu, bytu) nebo na jinak přesně vymezenou dobu.

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje člověka (tzv. opatrovance) práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

V rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje soud člověku opatrovníka. Při výběru opatrovníka přihlédne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch.

Obtíže s dorozumíváním a komunikací s okolím samy o sobě nemohou být důvodem pro omezení svéprávnosti.

Omezení svéprávnosti se vždy vydává na dobu určitou, nejdéle na tři roky. Je-li zjevné, že se stav opatrovance v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let. I po uplynutí této doby lze na žádost platnost omezení prodloužit. Změní-li se okolnosti, soud rozhodnutí o omezení svéprávnosti bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

Na koho se obrátit?

- Podrobné informace vám poskytnou advokátní poradny, odborné sociální poradny, pracovníci sociálních odborů obecních úřadů (veřejný opatrovník), text zákona v platném znění lze vyhledat na internetu (např. www.zakonycentrum.cz).
- **Pověřený obecní úřad nebo obecní úřad s rozšířenou působností, odbor sociálních věcí** – informace poskytne sociální pracovník, který by měl mít k dispozici také přehled o dostupných sociálních a zdravotních službách v regionu.
- **Registr poskytovatelů sociálních služeb** – seznam všech poskytovatelů sociálních služeb v ČR i ve vašem okolí: iregistr.mpsv.cz

Využití metodických listů

Informační listy byly vytvořeny v rámci projektu Institutu sociální práce s názvem „Zapojení rodiny a blízkých do péče jako společná cesta k co nejvyšší kvalitě života“, který byl realizován v letech 2016 – 2018. Autoři: Ilona Čtvrtníková, Tatjana Kašlíková, Vladimíra Tomášková, Pavla Koucká, Markéta Kudláčková). Odborný garantem byl Jakub Čtvrtník.

Na podobu a využití listů se vztahují autorská práva. Jejich uživatel je povinen zachovat podobu listu včetně uvedených log Evropské unie a Institutu sociální práce, z.s. List je při zachování podoby možné kopírovat nebo tisknout z jeho elektronické verze.

Institut sociální práce vznikl z iniciativy odborníků v oblasti sociálních služeb, kteří mají společný cíl: **umožnit lidem co nejdéle ŽÍT DOMA**. A to i ve chvíli, kdy se stanou závislí na intenzivní pomoci druhých.

Institut sociální práce **mění fungování pečovatelských služeb** - už nezajišťují především rozvoz obědů a úklidy seniorům, ale více se věnují odborné péči. Umožňují ŽÍT DOMA všem potřebným bez rozdílu věku, i s III. a IV. stupněm závislosti na péči, dříve výhradně klientů pobytových zařízení (např. domovů pro seniory). **Spolupracujeme se zřizovateli služeb – obcemi, na úrovni zadavatelů – krajů – zpřehledňujeme systém financování sociálních služeb, vytváříme kritéria a pravidla** pro jejich optimální zajištění. Projekty Institutu zkvalitnily život již tisícům lidí, jejich rodinám a blízkým.

Východiskem veškerého úsilí Institutu je „desatero kvalitního poskytování sociálních služeb“:

1. Za základ důstojnosti člověka považujeme možnost rozhodovat o svém životě i tehdy, kdy je jeho závislost na podpoře vysoká.
2. Sociální službu vnímáme jako doplněk veřejně dostupných služeb a přirozených zdrojů (pomoc rodiny, přátel, místní komunity atd.) uživatele, vnímáme jejich význam a nenahrazujeme je.
3. Jsme přesvědčeni, že kvalitní sociální služba může být člověku poskytnuta až poté, co jsou zjištěny jeho nenaplněné potřeby v celém rozsahu běžného života.
4. Podporujeme a upřednostňujeme řešení nepříznivé sociální situace člověka v jeho přirozeném domácím prostředí, které služba svým konáním spoluvytváří.
5. Ti, kteří jsou nejvíce závislí na pomoci druhých, mají zajištěnou největší pozornost pracovníků služby.
6. Sociální služby jsou poskytovány pouze tomu, kdo je skutečně potřebuje – nemůže svou situaci řešit pomocí přirozených zdrojů a jiných veřejných služeb.
7. Smysl plánování poskytování služby spatřujeme ve společné dohodě: jak podpořit člověka, aby mohl žít běžný život při nejvyšší možné míře samostatnosti a soběstačnosti.
8. Roli sociální služby chápeme v souladu se základními zásadami zákona o sociálních službách a ctíme jejich hranice.
9. Podporujeme otevřenost a nabídku podpory ve spolupráci s rodinami a jinými blízkými.
10. Podporujeme spolupráci s dalšími subjekty, které by mohly pozitivně ovlivnit situaci uživatelů – využíváním kompenzačních a rehabilitačních pomůcek a pomocí dobrovolníků.

Budeme rádi, když vám naše Informační listy pomohou ve Vaší situaci. Pokud vás zaujala naše vize „ŽÍT DOMA“ a chcete být informováni o našich aktivitách, zašlete nám svůj e-mail na zitdoma@institutsocialniprace.cz.

Přejeme Vám, aby se vám vyplnilo vaše přání - žít doma.

PhDr. Jakub Čtvrtník, MBA, předseda Institutu sociální práce, z.s.